

№ 01-679

8.06.2020.

UNIVERZITET CRNE GORE
Centru za doktorske studije i
Senatu Univerziteta

PODGORICA

Vijeće Filozofskog fakulteta na elektronskoj sjednici održanoj 8. 06. 2020. godine, prihvatilo je Izvještaj o ocjeni doktorske disertacije **Vaspitni uticaj na razvoj identiteta kod djece predškolskog uzrasta kroz aspekte samokontrole i inicijativnosti**, mr Milice Jelić.

Vijeće Fakulteta predlaže Senatu Univerziteta da:

Prihvati doktorsku disertaciju, **Vaspitni uticaj na razvoj identiteta kod djece predškolskog uzrasta kroz aspekte samokontrole**, mr Milice Jelić, Izvještaj o ocjeni disertacije i imenuje Komisiju za odbranu u sastavu:

1. Prof. dr Saša Milić, Filozofski fakultet Nikšić
2. Prof. dr Vučina Zorić, Filozofski fakultet Nikšić
3. Dr. sc Edita Slunjski, Sveučilište u Zagrebu



DEKAN

Prof. dr Goran Barović

FILOZOFSKI FAKULTET

NIKŠIĆ

Komisija za doktorske studije

VIJEĆU FILOZOFSKOG FAKULTETA

PREDMET: Izveštaj o ocjeni doktorske disertacije **Vaspitni uticaj na razvoj identiteta kod djece predškolskog uzrasta kroz aspekte samokontrole i inicijativnosti**, kandidatkinje MA Milice Jelić i predlaže Komisiju za odbranu u sastavu:

1. Prof. dr Saša Milić, Filozofski fakultet Nikšić
2. Prof. dr Vučina Zorić, Filozofski fakultet Nikšić
3. Dr.sc Edita Slunjski, Sveučilište u Zagrebu

S poštovanjem,

Predsjednik Komisije za doktorske studije

Prof.dr Živko Andrijašević

UNIVERZITET CRNE GORE			
FILOZOFSKI FAKULTET			
NIKŠIĆ			
PRIMLJENO:	1-06-2020		
OPREMLJEN:	BR.:	PR. OP.	OVJERENIK
01	642		



Univerzitet Crne Gore
Centralna univerzitetska biblioteka
adresa / address_ Cetinjska br. 2
81000 Podgorica, Crna Gora
telefon / phone _00382 20 414 245
fax_ 00382 20 414 259
mail_ cub@ucg.me
web_ www.ucg.ac.me
Central University Library
University of Montenegro

Broj / Ref 01/6-1-G-81/1
Datum / Date 30.05.2020.

UNIVERZITET CRNE GORE

FILOZOFSKI FAKULTET

N/r rukovodiocu doktorskih studija

Prof. dr Živku Andrijaševiću

Poštovani gospodine Andrijaševiću,

U prilogu ovog akta dostavljamo Vam doktorsku disertaciju mr Milice Jelić pod nazivom "Vaspitni uticaji na razvoj identiteta kod djece predškolskog uzrasta kroz aspekte samokontrole i inicijativnosti", koja je u skladu sa članom 42 stav 3 Pravila doktorskih studija dostavljena **Centralnoj univerzitetskoj biblioteci** 30. 04. 2020. godine, na uvid i ocjenu javnosti.

Na navedeni rad nije bilo primjedbi javnosti u predviđenom roku od 30 dana.

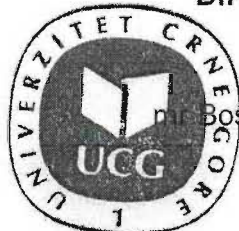
Molimo Vas da nam nakon odbrane dostavite konačnu verziju doktorske disertacije.

S poštovanjem,

Pripremio:

Ognjen Savić
bibliotekar
Tel: 020 414 245
e-mail: cub@ucg.ac.me

DIREKTOR

Bošiljka Cicmil


Poljedo-
1, 2, 3. Maj 2020.

UNIVERZITET CRNE GORE
FILOZOFSKI FAKULTET

OBAVJEŠTENJE

da je mr Milica Jelić predala doktorsku disertaciju pod nazivom "Vaspitni uticaji na razvoj identiteta kod djece predškolskog uzrasta kroz aspekte samokontrole i inicijativnosti".

Komisija za ocjenu doktorske disertacije u sastavu:

1. Prof. dr Saša Milić, Filozofski fakultet Nikšić
2. Prof. dr Vučina Zorić, Filozofski fakultet Nikšić
3. Dr. Sc. Edita Slunjski, Sveučilište u Zagebu

napisala je izvještaj o ocjeni doktorske disertacije i dostavila ga Filozofskom fakultetu u Nikšiću.

Doktorska disertacija mr Milice Jelić i Izvještaj komisije o ocjeni doktorske disertacije stavljaju se na uvid javnosti 30 dana i nalaze se u Biblioteci Univerziteta Crne Gore u zgradi Rektorata i Biblioteci Filozofskog fakulteta.
Nikšić, 30.04.2020. god.

Rukovodilac doktorskih studija
Prof. dr Živko Andrijašević

OCJENA DOKTORSKE DISERTACIJE

OPŠTI PODACI O DOKTORANDU	
Titula, ime i prezime	MA, Milica Jelić
Fakultet	Filozofski fakultet Nikšić
Studijski program	Studijski program za pedagogiju
Broj indeksa	4/13
MENTOR/MENTORI	
Prvi mentor	Prof. dr Saša Milić Univerzitet Crne Gore Crna Gora
KOMISIJA ZA OCJENU DOKTORSKE DISERTACIJE	
Prof. dr Saša Milić	Univerzitet Crne Gore Crna Gora
Prof. dr Vučina Zorić	Univerzitet Crne Gore Crna Gora
Dr. sc Edita Slunjski	Sveučilište Zagreb Hrvatska
Datum značajni za ocjenu doktorske disertacije	
Doktorska disertacija i Izvještaj Komisije dostavljen Biblioteci UCG	
Javnost informisana (dnevne novine) da su Doktorska disertacija i Izvještaj Komisije dati na uvid	
Sjednica Senata na kojoj je izvršeno imenovanje Komisije za ocjenu doktorske disertacije	
Uvid javnosti	
U predviđenom roku za uvid javnosti bilo je primjedbi?	
OCJENA DOKTORSKE DISERTACIJE	
<p>1. Pregled disertacije (bibliografski podaci o disertaciji i sažetak disertacije)</p> <p>Doktorska disertacija pod nazivom "Vaspitni uticaji na razvoj identiteta kod djece predškolskog uzrasta kroz aspekte samokontrole i inicijativnosti" doktoranda MA Milice Jelić, je napisana latiničnim pismom (Cambria, font 12, prored 1,5) na A4 formatu i ukoričena tvrdim povezom. Disertacija je oblikovana u skladu sa Pravilima doktorskih studija Univerziteta Crne Gore. Obim disertacije je 259 stranica (uključujući literaturu). U izradi disertacije kandidatkinja MA Milica Jelić je koristila savremenu, obimnu i relevantnu literaturu, vezanu za temu disertacije, što se može vidjeti iz pregleda korišćene literature. Literatura je sačinjena od 307 bibliografskih jedinica. Posebno su dati podaci o doktorandu, mentoru i članovima komisije, rezime na cmogorskom i engleskom jeziku, sadržaj, predgovor, izvod iz teze, te kratak apstrakt na engleskom jeziku. Na kraju rada, nakon spiska korišćene literature, slijedi 13 priloga: Protokol intervjua (Vaspitači - Identiteti putem samokontrole i inicijativnosti); Plan posmatranja (Samokontrola i inicijativnost kao faktori izražavanja identiteta u predškolskoj radnoj sobi); Nacrt protokola posmatranja: HTKS (Head-Toes-Knees-Shoulders - Glava-Prstići-Koljena-Ramena); Anketni upitnik (Roditelji - Identiteti putem samokontrole i inicijativnosti); Istraživačka pitanja i</p>	

pitanja iz vodiča za fokus grupe; Istraživačka pitanja i ajtemi protokola posmatranja; Istraživačka pitanja i pitanja iz anketnog upitnika za roditelje; Analiza kurikuluma; Saglasnosti vaspitačica za posmatranje aktivnosti u radnoj sobi; Saglasnost Ministarstva prosvjete o sprovođenju istraživanja; Saglasnost Zavoda za školstvo o sprovođenju istraživanja; Primjer rada u Atlas.ti programu (prvobitni sirovi kodovi); Primjer rada u Atlas.ti softveru (povezanosti kodova). Na kraju disertacije se nalaze i biografija kandidata, izjave o autorstvu, istovjetnosti štampane i elektronske verzije, te izjava o korišćenju.

U *Uvodnom dijelu* doktorske disertacije kandidatkinja nas upoznaje sa problemom istraživanja, daje uvid u predmet, ciljeve, hipotetički okvir i metode istraživanja, obrazlaže aktuelnosti istraživanja i opisuje strukturu rada. Polazeći od stanovišta da je predškolski period od posebnog značaja za razvoj ukupnih potencijala djece, da predstavlja period osjetljivosti i spremnosti za učenje i razvoj, ističe se upravo značaj pitanja formiranja i izražavanja identiteta djece predškolskog uzrasta. Kandidatkinja ističe da istraživanjem u okviru doktorske disertacije 'promišljamo' vaspitnu praksu predškolskih ustanova u Crnoj Gori, pokušavamo da doprinesemo boljem razmišljanju konstrukcije identiteta djece predškolskog uzrasta, vaspitavanju samokontrole i podsticanju inicijativnosti, te cjelokupnom razvoju dječijih ličnosti.

Teorijski dio rada je sačinjen od četiri poglavlja koja se odnose na Identitet, Elemente identiteta, Vaspitače, društveni kontekst i vršnjake i njihov uticaj na razvoj identiteta, te Različite internacionalne aspekte razvoja identiteta (koji se bave istraživanjem zastupljenosti ajtema koji se odnose na identitet, samokontrolu i inicijativnost u kurikulumima predškolskog vaspitanja u Crnoj Gori, nekim zemljama regiona i svijeta).

U poglavlju *Identitet* kandidatkinja nas uvodi u kompleksna pitanja koja se odnose na višestruka značenja pojma identitet, međuzavisnost ličnog i grupnih identiteta, koncepcije dječijih identiteta, teoriju višestrukih identiteta, te koncept mnoštva identiteta koji predstavlja paradigmatički okvir istraživanja. Ovim poglavljem kandidatkinja predstavlja savremena stanovišta koja se bave identitetom u domenu podsticanja i izražavanja ličnosti.

Poglavljem *Elementi identiteta* kandidatkinja je obradila pitanja koja su direktno uvezana sa problemom istraživanja, te istakla da se slika o sebi kod djece predškolskog uzrasta najčešće posmatra kao preteča identiteta budući da rano djetinjstvo predstavlja period kada se započinje cjeloživotni proces samootrića, a jedan od ključnih elemenata socijalnog i emocionalnog razvoja djece je pozitivan i koherentan razvoj slike o sebi (Harter, 2006). Kandidatkinja se potom bavila pitanjima samokontrole, njenim razvijanjem i podsticanjem, ističući da je značajno postignuće djece ranog uzrasta razvijanje uspješne samokontrole, što je potvrdila i primjerima istraživanja koja su sprovedena na ovu temu (Blair, 2002; Bronson, 2000; Kopp, 1982; Ochsner & Gross, 2005, 2007; McClelland & Cameron, 2012; Calkins, 2007; McClelland & Wanless, 2012; McClelland i sar, 2007). Kao značajni faktori razvijanja i podsticanja identiteta ističu se vaspitači i vršnjaci, koji podstiču samoregulatorna ponašanja putem međusobnih interakcija (Bronson, 2000; Kopp, 1982; Sameroff, 2010; Vygotsky, 1977). Zatim su tu i dječija okruženja (Baker et al., 2012, Bradley & Corwyn, 2002; Evans et al., 2000). Inicijativnosti (eng. „children's agency“) kandidatkinja pristupa prvenstveno iz sociokulturnog domena, pa ističe da se ona definiše kao dinamičan proces koji se konstruiše uzajamnom socijalnom interakcijom djeteta sa društvenom sredinom (Kumpulainen i dr., 2014; Hilppo, 2016). Kandidatkinja je ovu cjelinu zaključila poglavljem- Studije (etnografske) dječije inicijativnosti i samokontrole, gdje je predstavila skorija etnografska istraživanja inicijativnosti i samokontrole, kao što su na primjer istraživanja Džejmsove (James, 2009), Korsarova (Corsaro, 2003, 2015), grupe naučnika iz Finske (Hilppo,

Lipponen, Kumpulainen & Virlander, 2015; Hilppo, Lipponen, Kumpulainen & Rainio, 2016; Kumpulainen, Lipponen, Hilppo & Mikkola, 2014) i drugih odabranih na osnovu korespondencije sa metodološkim postavkama istraživanja.

Sljedećim poglavljima kandidatkinja se bavila pitanjima *vršnjačkih interakcija, interakcijama u porodici i interakcijama sa vaspitačima*, ističući nezamjenljivu ulogu interakcija u domenima izražavanja identiteta, podsticanja samokontrole i inicijativnosti, kao i *kurikulumima predškolskog vaspitanja u Crnoj Gori, na Novom Zelandu- „Te Whariki“, u Finskoj i Švedskoj, Sloveniji (Kurikulumu za vrtce) i Hrvatskoj*.

Dijelom koji se odnosi na *Istraživački pristup*, kandidatkinja je obuhvatila poglavlja Opšti metodološki okvir, gdje je elaborirala pitanja predmeta, ciljeva i zadataka istraživanja, organizacije nastave i etičkih pitanja istraživanja, što će detaljnije biti obrađeno u dijelu 2.1, 2.2 i 2.3 ovog dokumenta. Usljed preglednosti i ekonomičnosti, kandidatkinja je koristila istraživanje mješovitog tipa, kvantitativnu i kvalitativnu analizu koju je predstavila kao zasebne istraživačke studije, međusobno povezane i ispreplitanе. Kandidatkinja ističe da se mješovita istraživanja (koja kombinuju metode i tehnike) definišu kao istraživanja tokom kojih istraživač prikuplja i analizira podatke, integriše nalaze do kojih je došao, te izvodi zaključke koristeći kvalitativan i kvantitativan pristup (Creswell & Tashakkori, 2007). Svoj izbor opravdava i stanovištima Džonsona & Onvugbuzua (Johnson & Onwuegbuzie, 2004) koji ovakva istraživanja definišu kao istraživanja u kojima istraživač kombinuje ili primjenjuje kvantitativne i kvalitativne istraživačke tehnike, metode, pristupe, koncepte ili jezik u okviru iste studije. Na taj način se mogu kombinovati prednosti i kvalitativnih i kvantitativnih istraživanja u službi zajedničkog saznavanja. Studija 1 se bazirala na etnografskom promatranju ispoljavanja dječije inicijativnosti, te samokontrole ponašanja u svakodnevnim situacijama u predškolskim ustanovama, a dobijene nalaze kandidatkinja je dopunila fokus grupnim intervjuima sa vaspitačima. Studija 2 se fokusirala na iste segmente, koju su kvantitativno istraživani u porodičnom kontekstu.

Poglavljem *Studija 1. Pedagoška uticanja na konstruisanje identiteta kod djece predškolskog uzrasta kroz institucionalnu prizmu* MA Milica Jelić je predstavila metodološka polazišta - prvim potpoglavljima (*Ciljevi istraživanja Studije 1.; Populacija i uzorak; Instrumenti; Vodiči za fokus grupe; Moderacija fokus grupa i posmatranja; Proizvođenje podataka i Analiza podataka*). Elaborirala je ključne nalaze, sintetizovala i izvela zaključke nakon svake tematske cjeline poglavljima koja su obuhvaćena potpoglavljem: *Prikaz rezultata istraživanja (Identiteti kod djece predškolskog uzrasta; Samokontrola u domenu izgradnje identiteta kod djece predškolskog uzrasta; Inicijativnost – eng. 'children's agency' u domenu izgradnje identiteta; Ekološke dimenzije u domenu izgradnje identiteta; Kratak komparativni osvrt na kurikulume predškolskog vaspitanja u Crnoj Gori i svijetu; Zaključci Studije 1. - Slobodno versus dijete u kolektivni)*.

Poglavlje *Studija 2. Podsticanje izražavanja i razvijanja identiteta u porodičnom kontekstu u Crnoj Gori*, sačinjavaju potpoglavlja: *Cilj i zadaci istraživanja; Instrumenti; Populacija i uzorak ispitanika; Analiza podataka*, koja predstavljaju metodološki okvir istraživanja porodičnog konteksta, pa slijede *Identiteti iz perspektive roditelja; Samokontrola iz perspektive roditelja; Inicijativnost iz perspektive roditelja*, te *Podsticanje dječijih identiteta iz perspektive roditelja - umjesto zaključka (Studija 2)*.

Rezultati i metodološki pristup studiji 1 i studiji 2 će detaljnije biti obrađeni u odjeljku 2 ovog dokumenta.

Poglavljem *Zaključna razmatranja - Identiteti djece predškolskog uzrasta* predstavljena su ključna

zapažanja do kojih je kandidatkinja došla. Ističe se da se centralna regija oslikava kao najmanje pogodno tlo za podsticanje i izražavanje identiteta djece predškolskog uzrasta, a za izgradnju identiteta ključni su porodica, samo dijete, predškolska ustanova, vršnjaci, kao i kulture iz kojih djeca dolaze. Rezultati govore i o tome da postoje izolacijske kulture, te nedovoljno osvješćivanje (reflektovanje) vlastite prakse vaspitača. Iako djeca aktivno učestvuju u dijelu konstrukcije i izražavanja identiteta, djetinjstvo je institucionalizovano, što sa druge strane i nije nužno pokazatelj da su djeca 'ukalupljena'. Kandidatkinja je u ovom poglavlju elaborirala probleme na koje se nailazi, kao i izazovne zadatke pred kojima se kao društvo nalazimo, dajući i preporuke u odnosu na dalje aktivnosti iz ove oblasti.

2. Vrednovanje disertacije

- 2.1. Problem (navesti neriješena i kontraverzna mišljenja o istraživačkom problemu i dosadašnjim pokušajima rješavanja problema, rješenja do kojih su došli drugi autori, ocjenu osnove disertacije u skladu sa radovima i istraživanjima kandidata i način njihove veze sa samom disertacijom)

Prilikom odabira teme kandidatkinja je pošla od pretpostavke da dijete nije i ne smije se posmatrati kao „čovjek u malom“, a sam fenomen identiteta i njegovog razvoja je fundamentalan i uslovljen odgovarajućim vaspitanjem, interakcijama djeteta sa roditeljima, vaspitačima i vršnjacima i sredinom u kojoj dijete odrasta.

Kandidatkinja ističe da se identitet formira i kroz mogućnosti, prednosti, ali i granice pred kojima se dijete nalazi. Identitet je predstava koju pojedinac ima o sebi, svojim sposobnostima, svojim karakteristikama i odnosima sa svijetom koji ga okružuje (Hurlock, 2001). Identitet se u odnosu na karakteristike i njegove odrednice može posmatrati i kao nešto što se mijenja i raste zajedno sa djetetom tokom djetinjstva. Identiteti djeteta, te njihovo formiranje u ranom djetinjstvu predstavljaju veoma kompleksan proces, mijenjaju se i usložnjavaju uporedo sa dječjim iskustvima, aktivnostima, odnosima sa drugima, odgovornostima ili obavezama (Brooker i Woodhead, 2008). MA Jelić dalje navodi da prije polaska u školu, većina djece već ima jasno formiranu sliku o tome gdje su, ko su, šta su (lični i rodni identitet), koja je njihova uloga kod kuće, u predškolskim ustanovama, u društvenoj sredini, a putem relacija sa odraslima grade saznanja o sopstvenoj ličnosti. Posebno mjesto u kompleksu identiteta djece predškolskog uzrasta pripada ličnom i grupnim identitetima koji se nalaze u međusobnoj interakciji, komplementarni su ili antagonistični, osiguravaju osjećaje postojanja i individualnost, „identifikuju“ čovjeka u zavisnosti od okolnosti i determinanti razvoja. U čitavom ovom procesu izgradnje ličnosti i identiteta, pedagoške implikacije su nezaobilazne i često determinišu krajnje ishode.

Kandidatkinja navodi da je jedan od krajnjih ciljeva vaspitanja promovisanje pozitivnog ličnog i grupnih identiteta. Navodi da su postupci kojima se djeluje na razvoj identitet(a) djeteta veoma delikatni, pogotovu ukoliko se njima teži izmijeniti postojeće stanje, te ih je neophodno veoma oprezno primjenjivati. Dijete treba poštovati i tretirati ga kao individu u koja ima prava, ali mu isto tako pomoći da ovlada svojim impulsima i prihvati pravila koja postoje u društvu.

Kao **problem istraživanja** kandidatkinja sagledava *fenomen razvoja identiteta kod djece predškolskog uzrasta, osobito ličnog i grupnog identiteta*, nastojeći da kritički analizira načine podsticanja, formiranja i izražavanja identiteta djece predškolskog uzrasta u Crnoj Gori.

Vodeći računa i uvažavajući unutrašnje razvojne predispozicije djetinjstva na kolektivnom i individualnom nivou, kao i važnu aktivnu participaciju svih spoljašnjih aktera (društvene sredine, porodice, vaspitača...) u procesu jedinstvenog podsticanja dječjih identiteta, kandidatkinja

definiše **predmet istraživačkog i ukupnog interesovanja**, kao *ispitivanje dominantnih obrazaca izražavanja i konstrukcije identiteta djece predškolskog uzrasta, podsticanjem samokontrole i inicijativnosti u Crnoj Gori.*

2.2. Ciljevi i hipoteze disertacije

Doktorska disertacija kandidatkinje MA Jelić je imala svrhu da ispita dominantne obrasce izražavanja i konstrukcije identiteta djece predškolskog uzrasta, podsticanjem samokontrole i inicijativnosti, te da mapira načine kojima se to čini u Crnoj Gori. Ovim pristupom kandidatkinja je dala svoj doprinos razumijevanju razvoja ličnosti i dječijeg razvoja u globalu posmatrajući crnogorski kontekst.

Istraživački cilj disertacije je: *Utvrđiti dominantne obrasce izražavanja i konstruisanja identiteta, kao i na koje se načine pedagoškim uticanjem može podsticati razvijanje i izražavanje identiteta kod djece predškolskog uzrasta, podsticanjem razvoja samokontrole i inicijativnosti, te kako se to čini u Crnoj Gori.*

U odnosu na komponente istraživanja kandidatkinja je postavila **два potcilja istraživanja**:

1. *Utvrđiti na koje načine se pedagoškim uticanjem mogu razvijati identiteti kod djece predškolskog uzrasta, podsticanjem razvoja samokontrole i inicijativnosti, posmatrajući kroz prizmu institucionalnih pedagoških intencija.*
2. *Utvrđiti na koje načine se pedagoškim uticanjem mogu razvijati identiteti kod djece predškolskog uzrasta, podsticanjem razvoja samokontrole i inicijativnosti, kroz prizmu porodičnih pedagoških intencija.*

U cilju sagledavanja kompletnije slike, poređenja rezultata, te uspostavljanja saglasnosti, kandidatkinja je postavila i sljedeće **istraživačke zadatke**:

1. Istražiti da li djeca predškolskog uzrasta i na kom nivou posjeduju saznanja o ličnom i grupnom identitetu, da li si oni prepoznati, to jest da li djeca žive sa osjećajima istih.
2. Ispitati segmente u kojima je kod djece predškolskog uzrasta razvijena samokontrola.
3. Ispitati segmente u kojima su kod djece predškolskog uzrasta razvijeni osjećaji inicijativnosti.
4. Istražiti da li postoje definisani ciljevi i zadaci koji se odnose na razvoj identiteta u formalnim dokumentima po kojima se radi u predškolskim ustanovama (Kritička analiza i komparacija nacionalnih kurikuluma Crne Gore, Novog Zelanda, dvije zemlje regiona i dvije zemlje EU – u domenu prepoznavanja, analize i komparacije ajtema identiteta u kurikulumima (ukoliko nijesu jasno definisani ciljevi i zadaci koji se odnose na izražavanje identiteta).
5. Razmotriti stavove roditelja u domenu podsticanja razvoja i izražavanja identitet(a) kod djece predškolskog uzrasta.

Opsežnom analizom literature iz oblasti razvojne i socijalne psihologije, pedagogije, etno-pedagoških studija, te kulturoloških studija kandidatkinja je postavila i **polazišne hipoteze**:

Glavne hipoteze:

H01: *Pretpostavlja se da se, posmatrajući kroz prizmu institucionalnih pedagoških intencija, podstiče razvijanje identiteta kod djece predškolskog uzrasta, vaspitavanjem samokontrole i podsticanjem inicijativnosti.*

H02: *Pretpostavlja se da se, posmatrajući kroz prizmu porodičnih pedagoških intencija, podstiče razvijanje identiteta kod djece predškolskog uzrasta vaspitavanjem samokontrole i podsticanjem*

inicijativnosti.

Postavljene pomoćne hipoteze su:

H1: *Pretpostavlja se da djeca predškolskog uzrasta posjeduju elementarna saznanja koja se odnose na lični i grupni identitet.*

H2: *Pretpostavlja se da su kod djece predškolskog uzrasta razvijene sposobnosti da upravljaju pozitivnim ili negativnim emocijama, da spriječe ili kontrolišu ponašanja, kao i da usmjere i podijele svoju pažnju – razvijena samokontrola.*

H3: *Pretpostavlja se da djeca predškolskog uzrasta ispoljavaju inicijativnost, ostvaruju uzajamnu socijalnu interakciju sa društvenom sredinom.*

H4: *Pretpostavlja se da kurikulumi po kojima se radi u predškolskim ustanovama ne sadrže ciljeve i zadatke koji se odnose na razvoj ličnog i grupnog identiteta.*

H5: *Pretpostavlja se da roditelji smatraju da se može pozitivno uticati na podsticanje razvoja i izražavanja identiteta(a) djece predškolskog uzrasta.*

2.3. Bitne metode koje su primijenjene u disertaciji i njihovu primjerenost. Ako je primijenjena nova ili dopunjena metoda, opišite šta je novo

Usljed kompleksnosti fenomena identiteta, te njegove povezanosti sa samokontrolom i inicijativnošću, kandidatkinja se odlučila za upotrebu *mješovitog istraživanja*. Istraživanje je realizovala pomoću induktivnih (otkrivanje obrazaca), deduktivnih (testiranje postavljenih hipoteza) i abduktivnih metoda (pronalaženje najboljeg skupa objašnjenja za razumijevanje rezultata istraživanja). Uzevši u obzir prirodu i složenost istraživanog fenomena, kao i neophodnost njegovog multidisciplinarnog proučavanja, kandidatkinja se opredijelila za korišćenje *umetnutog modela kombinovanog istraživanja*, čije su osnovne karakteristike, to da se u postojeći (primarni) model koji je dominantno kvalitativan ili kvantitativan ugrađuje, umeće ili utiskuje druga (sekundarna) komponenta istraživanja (Creswell & Plano Clark, 2017; Matović, 2013). Cilj ovakvog istraživanja je dodatna elaboracija primarnog modela istraživanja u smislu njegovog unapređivanja i proširivanja, postavljanja dodatnih pitanja, koja su relevantna za realizaciju osnovnog modela istraživanja i zahtjevaju drugačiju vrstu podataka, da bismo odgovorili na zadatke postavljene istraživanjem (Creswell & Plano Clark, 2017; Matović, 2013). Istraživanje MA Jelić je koncipirano tako da je *primarna komponenta kvalitativno istraživanje* (etnografsko istraživanje u kombinaciji sa fokus grupnim istraživanjem), dok je kvantitativno prikupljanje podataka koje se odnosi na stavove roditelja o proučavanom fenomenu sekundarna komponenta. Osnovni cilj korišćenja ovakvog modela je da se dodatno podrži primjena primarne komponente istraživanja, u smislu da se ona produbi, proširi i unaprijedi, te da se dodatno istraži složen i dinamičan fenomen identiteta.

Doktorsku disertaciju MA Jelić sačinjavaju *dva nivoa analize - etnopedagogija i analitičko - komparativni pristup kurikulumima* (u prvom segmentu) i *kvantitativno istraživanje koje se odnosi na kulturu porodice* (roditeljstva) koja podstiče izražavanje i razvijanje identiteta, putem samokontrole i inicijativnosti (u drugom segmentu). U cilju razumijevanja razvoja identiteta kod djece predškolskog uzrasta (neposrednim fokusiranjem na odnos djece i odraslih prema razvoju ličnog, grupnog i ostalih identiteta kod djece kroz aspekte samokontrole i inicijativnosti), kandidatkinja je proučavala nekoliko ključnih aspekata, te sam rad sadrži nekoliko istraživačkih cjelina.

I *Etnografski pristup istraživanju tipova identiteta* (posmatrajući elemente inicijativnosti i samokontrole), koji su prepoznati kod djece predškolskog uzrasta, kao najfunkcionalnijeg za

istraživanje fenomena identiteta na datom uzrastu.

I 1. *Izražavanje i razvijanje elemenata identiteta*, inicijativnosti i samokontrole kod djece predškolskog uzrasta. Etnografski podaci prikupljeni su primarno nesudjelujućim tehnikama posmatranja – pravljenjem zapisa dnevnih rutina i života i čekiranjem opservacionih protokola u odabranim vaspitnim grupama. Etnografski zapisi su potom mikroanalitički kodirani (u odnosu na dominantne teorije o identitetima, i njihovim elementima: inicijativnosti i samokontroli, te, interakcijama koje dijete ostvaruje sa okruženjem), *koristeći softver za analiziranje kvalitativnih podataka ATLAS.ti*. Analiziran je veliki broj 'predviđenih' indikatora, odnosno karakteristika interakcije kao i prostorne strukture vaspitno-obrazovnog konteksta (u odnosu na uvide u slična istraživanja).

I 2. *Polustrukturirani fokus grupni intervjui* sa audio zapisom je sproveden sa ciljem prikupljanja nalaza o tome kako vaspitači vide i njeguju ove aspekte razvoja ličnosti. Korišćeni protokol intervjua konstruisan je za ovu priliku po ugledu na Instrument kriterijumi za procjenu kvaliteta ustanove ranog vaspitanja i obrazovanja – sa fokusom na djelove koji se odnose na naš interesni korpus (NAEYC, 1991; Petrović – Sočo, 2007).

I 3. U domenu istraživanja samokontrole, pored navedenog realizovana je i *studija slučaja* u jednoj vaspitnoj grupi da bi se utvrdio postojeći stepen samokontrole kod djece predškolskog uzrasta.

II *Analitičko-komparativni pristup* - Diskurs komparativnom analizom kurikuluma u Crnoj Gori i nekoliko zemalja regiona i svijeta. Uzimajući u obzir da je vaspitno-obrazovni rad sa djecom pod okriljem nacionalnih kurikuluma i zadataka koje oni propisuju, analiza je odrađena u cilju prepoznavanja, analize i komparacije ajtema identiteta (inicijativnosti i samoregulacije) u kurikulumima.

III U Studiji 2 - *kvantitativnog tipa koristi se anketni upitnik konstruisan za roditelje*, takođe za ovu priliku, napravljen po ugledu na prethodno navedeni Instrument (u odnosu na željeni interesni korpus kojim smo istražili ovu problematiku) posmatrajući porodični kontekst. Podaci su sistematizovani u SPSS bazi podataka (verzija 17.0), a zatim obrađeni deskriptivnim statističkim tehnikama – frekvencije, procenti, aritmetička sredina.

Kandidatkinja je istraživanje organizovala kroz sekvencionalno eksplanatorni nacrt mješovitog tipa, koji je sačinjen od koraka: *prikupljanje i analiza kvalitativnog skupa podataka* – Studija 1 i prikupljanje i *analiza podataka kvantitativnog tipa* (Studija 2), sa ciljem produblivanja saznanja o pojavi/podacima izdvojenim u Studiji 1. U interpretativnoj fazi studije dolazi do integracije metoda, te konačnog zaključivanja (Creswell, 2012). Faze su osmišljene i realizovane u smislu ispunjavanja dva postavljena potcilja. Podaci su analizirali u odnosu na generalne smjernice koje se odnose na izvođenje istraživanja mješovitog tipa (Creswell, 2012). Snimljeni audio i video materijali, posmatrani u cjelini, su transkribovani i kodirani. Kodiranje je vršeno pomoću softvera za obradu kvalitativnih podataka ATLAS.Ti verzija 8.2.

Kandidatkinja je na terenu u svrhu posmatranja provela 3 radne sedmice boraveći u tri vrtičke grupe (po jedna iz centralne, južne i sjeverne regije Crne Gore), sem toga provela je i dodatnih 6 radnih dana u domenu privikavanja na grupe, izvođenja fokus grupnih intervjua, realizacije studije slučaja, te anketiranja roditelja. Posmatrano je ukupno 8 vaspitačica iz sve tri regije, 115-oro djece, ukupno vrijeme trajanja fokus grupa je 540 minuta, broj djece obuhvaćene studijom slučaja je 15, dok je broj anketiranih roditelja 102. Podaci dobijeni realizacijom Studije 1 proizvedeni su mapiranjem podataka dobijenih opservacijom, primjenom fokus grupa i analizom slučaja, a podaci Studije 2 su proizvedeni obradom anketiranih upitnika koje su popunili roditelji.

2.4. Rezultati disertacije i njihovo tumačenje

Kandidatkinja je materijal prikupljen opservacijom u okviru Studije 1. analizirala primjenom kvalitativne tematske analize (Braun & Clarke, 2006), sa ciljem analize i identifikacije teme (izvođenjem kategorija) sadržane u podacima. Prikupivši sve potrebne nalaze, oni su objedinjeni i kodirani u domenu ajtema razvijanja i izražavanja identiteta, te podsticanja i vaspitanja inicijativnosti i samokontrole. Kao glavni zadatak kandidatkinja je postavila traganje za odgovorima na pitanja o tome koji su to faktori koji utiču na vaspitanje inicijativnosti i samokontrole, te na koje načine oni dalje podstiču razvoj i izražavanja ličnog i grupnog identiteta kod djece predškolskog uzrasta i koliko ih ukupna klima u predškolskoj ustanovi podstiče ili ograničava. Za potrebe obrade podataka kandidatkinja je koristila ATLAS.ti softver za sistematizaciju i kodiranje dobijenih rezultata. Protokoli posmatranja i transkripti fokus grupa prvenstveno su sačuvani u word dokumentima, zatim su unešeni u ATLAS.ti program, kao posebni dokumenti u okviru jedne HU (hermeneutičke jedinice). Tokom analize podataka primjenjivano je slobodno kodiranje (eng. open coding), brzo kodiranje (eng. quick coding) i živo kodiranje (eng. in vivo coding) (prema Friese, 2012, Creswell, 2012) da bi se uočio i evidentirao svaki bitan segment koji bi valjalo razmatrati u analizi.

U procesu kodiranja, kandidatkinja je prvenstveno izdvojila 98 sirovih kodova. Potom je konstantno evaluirala izbore kodova da bi se utvrdilo da li je kodiranje odrađeno konzistentno i sistematično. Protokolom posmatranja zabilježene ajteme je rasčlanila na inicijalne kodove, a potom je inicijalne kodove grupisala u manje jedinice. Poslije toga pristupa formiranju mreža koje su grupisane u odnosu na izdvojene kodove, pa pristupa izvođenju određenih zaključaka i odgovora na istraživačka pitanja sa intencijom dolaska do relevantnijih podataka, te sakupljanja što obuhvatnijeg korpusa podataka o proučavanoj problematici u Crnoj Gori. Opservacione zaključke kandidatkinja je dopunila odgovorima intervjuisanih vaspitača koji rade u predškolskim ustanovama. Dobijene rezultate je zbog racionalizacije komentarisala paralelno po regijama i uporedno prateći nalaze dobijene različim tehnikama.

Unutar planiranih kategorija istraživanja, kandidatkinja MA Jelić je izdvojila i grupe koje pomažu fokusiranju na proučavanu tematiku. Vezu između istraživačkih pitanja i ajtema protokola posmatranja je predstavila posebno konstruisanim instrumentima. Izdvojene kategorije i grupe je nasloвила: *Identiteti kod djece predškolskog uzrasta* (posmatrane u odnosu na percepciju vaspitača o djeci, stavove vaspitača o formiranju ličnog i grupnog identiteta, društvene norme kao podsticaje grupnog identiteta, kulturne uticaje, vršnjačke interakcije, te okruženje i njegov uticaj na razvijanje i izražavanje identiteta); *Samokontrola u domenu izgradnje identiteta kod djece predškolskog uzrasta* (posmatrano okruženje – ambijent u radnoj sobi, dnevni režim rada, vremenska organizacija, samostalnost djece, interakcije na raznim nivoima (dijete-dijete, dijete-odrasli...), disciplina u radnoj sobi, dosljednost u postupanju i prostorno uređenje radne sobe); *Inicijativnost – eng. 'children's agency' u domenu izgradnje identiteta* (zasnovan na posmatranju podsticaja koje djeca dobijaju, putem vršnjačkih interakcija, načinima iskazivanja inicijativnosti, te samostalnosti djece).

U Studiji 2. koja se odnosi na percepciju roditelja u odnosu na podsticanje razvijanja i izražavanja identiteta djece predškolskog uzrasta, kroz aspekte samokontrole i inicijativnosti dobijeni podaci su sistematizovani u SPSS bazi podataka (verzija 17.0), a zatim obrađeni deskriptivnim statističkim tehnikama – frekvencije, procenti, aritmetička sredina. Kandidatkinja je u ovom dijelu izdvojila cjeline: *Identiteti iz perspektive roditelja*; *Samokontrola iz perspektive roditelja*; *Inicijativnost iz perspektive roditelja* i *Podsticanje dječjih identiteta iz perspektive roditelja - umjesto zaključka (Studija 2)*.

2.5. Zaključci (usaglašenost sa rezultatima i logično izvedeno tumačenje)

Na osnovu istraživanja na izradi doktorske disertacije kandidatkinja je izvela više naučnih zaključaka. Svi zaključci su kompetentno uvezani sa teorijskim kontekstom koji predstavlja osnovu disertacije, kao i sa specifičnim diskursom crnogorskog društva.

Ključna zapažanja do kojih je kandidatkinja došla su:

U crnogorskom kontekstu, djeca aktivno učestvuju u dijelu konstrukcije i izražavanja identiteta, u domenu inicijativnosti, te ispoljavanju samokontrole ponašanja, iako se takva slika ne stiče u svim proučavanim domenima.

Djetinjstvo je institucionalizovano posebno u centralnoj regiji, gdje je prema statističkim podacima i najveći postotak djece upisane u predškolske ustanove.

Kandidatkinja je došla i do nalaza o *postojanju izolacijske kulture u radnim sobama* predškolskih ustanova i *nedovoljnom osvješćivanju (reflektovanju) vlastite prakse vaspitača*.

Evidentna je tendencija da se sa jedne strane, djeci dopusti da se slobodno igraju, izražavaju, istražuju, a sa druge strane da se djeca osjećaju i ponašaju kao dio grupe, da ispunjavaju grupne zadatke i da razvijaju grupne identitete.

Nalazi govore i o tome da *djeca usvajaju strategije i pragmatično koriste sredstva da se odupru rutini* i da steknu kontrolu, pa da na taj način oblikuju svakodneve aktivnosti u vrtiću – što ide u prilog *njihovom izražavanju inicijativnosti*.

U *domenu podsticanja samokontrole insistira se na disciplinovanju* koje se postiže poštovanjem *pravila ponašanja, eksplicitnim zahtjevima, obrazloženjima, dosljednim postupanjem, određivanjem granica dječijeg ponašanja, podsticanjem samokontrole pohvalama i ohrabrenjima*.

Kandidatkinja MA Jelić je istakla da je dojam koji je stekla u odnosu na ukupnu klimu u radnoj sobi - *postojanje šematskog postupanja u sve tri regije Crne Gore*.

Kurikulum –program za područja aktivnosti u predškolskom vaspitanju i obrazovanju u Crnoj Gori *usmjeren je na dijete, njegov razvoj, učenje, građenje identiteta, zadovoljavanje potreba, interesovanja i sposobnosti, a ne na sadržaje*. Kurikulum treba da polazi od djeteta, a vaspitači su ti koji treba da daju 'okvire' kurikulumu, upravljaju njime, uobličavaju ga, rukovode njegovom realizacijom, sukonstrukcijom i adekvatnom primjenom u vaspitno-obrazovnom sistemu. Kandidatkinja ističe da se nažalost, *ovako postavljen kurikulum samo 'teorijski primjenjuje'*.

Posmatrajući dobijene nalaze kroz prizmu porodice kandidatkinja ističe da je *za razvoj djeteta značajno podsticanje i ličnog i grupnog identiteta*, a da se kao glavna sredstva razvijanja i jednog i drugog trebaju posmatrati *socijalizacija djece, razvijanje i izražavanje emocija, prihvatanje razlika, kao i njegovanje zdrave i uspješne komunikacije*. Formiranje i izražavanje identiteta se podstiče grupnim aktivnostima, uključivanjem djece u različita društva, usvajanjem društvenih normi, upoznavanjem sa drugim kulturama i slično. Roditelji se dominantno *prezaštićivački odnose prema djeci* (previše

popustljiv odnos roditelja i djece).

Kandidatkinja ističe i da se čini da *sve evidentirane aktivnosti u predškolskim ustanovama u nekom smislu više podstiču kolektivizam, te disciplinovanje u duhu grupe, kolektivni (grupni) identitet, a manje samokontrolu ponašanja, inicijativnost, te lični identitet djece*, dok sa druge strane, *djeca predškolskog uzrasta u Crnoj Gori aktivno učestvuju u procesu izgradnje i nastoje da budu konstruktori sopstvenih identiteta. Roditelji ističu značaj podsticanja i ličnog i grupnog identiteta*, kroz vaspitavanje samokontrole i podsticanje inicijativnosti i samostalnosti djece.

3. Konačna ocjena disertacije

3.1. Usaglašenost sa obrazloženjem teme

Dostavljena doktorska disertacija je u potpunosti usaglašena sa Obrazloženjem teme koje je kandidatkinja podnijela, i koje je prihvaćeno od strane Univerziteta Crne Gore.

3.2. Mogućnost ponovljivosti

Razmatranu disertaciju karakterišu *mogućnost ponovljivosti*, usljed detaljno razrađene metodologije (jasno opisana procedura, uzorkovanje, kodiranje, etička pisanja, te ključni koncepti istraživanja), na drugačijem uzorku, *mogućnost produbljivanja, proširenja i nastavka svih analiza, studija slučaja i metoda koje su korišćene u ovim istraživanjima*. Naravno, pri tome se podrazumijeva proširenje baza podataka koji su korišćeni u ovoj disertaciji, povećanje/izmjena uzorka ispitanika, kompariranje sa drugim i sličnim istraživanjima, posebno u komparativno analitičkom dijelu uporedbi kurikuluma i instrumenata obrazovne politike. Sigurno je da bi nastavak istraživanja u pravcima koje nudi i omogućuje ova disertacija koristio za *planiranje i donošenje strateških odluka u oblastima koje su značajne za crnogorski obrazovni sistem, posebno u domenu predškolskog vaspitanja*.

3.3. Buduća istraživanja

Kao što ističe kandidatkinja MA Jelić u preporukama koje se odnose na dalja istraživanja, u Crnoj Gori se na pitanjima podsticanja i razvijanja ličnog i grupnog identiteta kod djece predškolskog uzrasta *mora raditi još delikatnije, organizovanije, strpljivije i odgovornije*. Ona ističe da bi se trebalo detaljnije pozabaviti sljedećim pitanjima:

- Veoma je značajno razlikovati djecu kao inicijatore radnje, u odnosu na djecu koja rade nešto što im je propisano. *Upitno je u kojoj mjeri se djeci dozvoljava samostalnost, te preuzimanje inicijative u svakodnevnom radu predškolskih ustanova.*
- Potrebno je proučiti i *koliko je stvarno prostora dato djeci za razvijanje ličnosti*, kao i to na koji način djeca vladaju svakodnevnom situacijama u radnoj sobi.
- Potrebno je istražiti i kakva su *dječija viđenja svakodnevnih aktivnosti*.
- Istražiti *da li su djeca 'ukalupljena'*.
- Istražiti *da li je moguće podsticati multikulturalnost u učionici*.
- Istražiti *da li se njeguju kulturološke, etničke, rodne i jezičke potrebe djece*.
- Budućim istraživanjima iz ove oblasti bi trebalo istražiti i *ostale segmente dječijih identiteta, uključiti sve faktore podsticanja razvoja identiteta, te istražiti njihov značaj i implikacije*.

3.4. Ograničenja disertacije i njihov uticaj na vrijednost disertacije

Kao što i sama kandidatkinja navodi i istraživanje sprovedeno u okviru doktorske disertacije *Vaspitni uticaji na razvoj identiteta kod djece predškolskog uzrasta kroz aspekte samokontrole i inicijativnosti* ima neka ograničenja u domenu generalizacije dobijenih nalaza. Podaci koji se odnose na kontekst predškolske ustanove predstavljaju samo mali uvid u načine vaspitavanja samokontrole, inicijativnosti i identiteta. Buduća istraživanja bi mogla uključiti *višedimenzionalne analize koje bi uračunale sve faktore podsticanja razvoja identiteta, koji se javljaju u dječjim okruženjima*.

Značajan sljedeći nadopunjujući istraživački korak bi mogao da bude i *temeljna analiza dokumenata obrazovne politike po pitanju izražavanja i konstrukcije identiteta, vaspitavanja samokontrole i podsticanja inicijativnosti*.

Ograničenja, kako je i sama kandidatkinja istakla se još značajnije odnose na drugi dio istraživanja (Studija 2) gdje su anketnim upitnikom dobijeni uvidi u stavove roditelja koji se odnose na podsticanje i razvijanje identiteta djece, vaspitavajući samokontrolu i inicijativnost. *Više kvalitativnih informacija bi doprinijelo donošenju zaključaka o načinima podsticanja i razvijanja identiteta u porodičnom kontekstu. Značajno je razmotriti i povezanosti vrste porodica sa podsticanjem i razvijanjem identiteta predškolske djece*. Neka naredna istraživanja bi trebala obuhvatiti brojne preostale faktore, te pristupiti dubinskoj analizi ovih fenomena u porodičnom kontekstu.

Originalni naučni doprinos

(dati pojašnjenje: originalnost (originalnost(sasvim nova saznanja, dopuna/proširenje postojećeg znanja ili pobijanje postojećeg znanja), uticaj rezultata disertacije na napredak naučne oblasti, uticaj rezultata na struku (direktno, indirektno))

1. Rezultati dobijeni u okviru doktorske disertacije kandidatkinje MA Jelić su značajni u domenu razumijevanja dječjeg razvoja i vaspitanja, pa su samim tim od **velikog značaja i za pedagogiju uopšte**, posebno u domenu vaspitnih implikacija na razvoj identiteta kod djece predškolskog uzrasta, te je tako njihovo cjelovito izučavanje **od fundamentalnog naučnog smisla**.
2. Podaci do kojih se došlo istraživanjem, predstavljaju smjernice za razumijevanje **cjelokupnije slike dječjeg razvoja**, vaspitno-obrazovnih uticaja na predškolski uzrast i razumijevanje razvoja identiteta kod djece predškolskog uzrasta (neposrednim fokusiranjem na odnos djece i odraslih prema razvoju identiteta kod djece).
3. **Predmetna oblast je nedovoljno istraživana u literaturi, stručnim i akademskim krugovima**, pogotovo na način kako je problemski i konceptijski postavljena u ovoj disertaciji i posmatrajući predškolski uzrast. Značajno je napomenuti i da se u **crnogorskom akademskom podneblju do sada nijesu radila istraživanja ovog tipa**, što govori o opravdanosti i potencijalu rada.
4. Nalazi studije mogu se uzeti i kao **svojevrsan doprinos crnogorskoj identitetskoj slici**, što se ujedno može smatrati i **opštedruštvenim značajem** ovakvog istraživanja.
5. Ne manje značajnim smatramo i **metodološku vrijednost i originalnost istraživačkog dijela** – u predominaciji kvantitativnih istraživanja u oblasti društvenih nauka, pa i u oblasti pedagogije u Crnoj Gori, ova studija, svojim **primarno kvalitativnim istraživačkim pristupom** (što predstavlja rijetkost po sebi), nudi nepozitivistički, interpretativni i fenomenološki pogled na

osnovnu pedagošku dijadu vaspitač-dijete i roditelj-dijete, i time značajno obogaćuje razumijevanje ne samo pedagoških fenomena koji su u fokusu istraživanja već i fenomena djetinjstva u Crnoj Gori. U tom smislu ona u potpunosti prati savremene tokove u istraživanju djetinjstva, koji se sve više okreću upravo etnografskim istraživanjima.

6. Rezultati istraživanja imaju **potencijalnu aplikativnu vrijednost u domenu informisanja obrazovnih politika, te procesa incijalnog obrazovanja i stručnog usavršavanja i razvoja vaspitača u Crnoj Gori.**

7. Rezultati istraživanja su i **interdisciplinarno naučno relevantni; nalazi mogu predstavljati neophodan (a nedostajući!) u crnogorskoj naučnoj misli referentni okvir za kontekstualizovanje i tumačenje brojnih drugih društvenih fenomena**, budući da su **percepcija djeteta i konstrukcija i izražavanje identiteta** važan kontekst značenja koji može implicitno objasniti mnoge korijene crnogorskog društva.

8. Nalazi istraživanja su takođe od značaja za **antropološke komparativne studije**, gdje se, sa istraživanjima sličnog profila u regionu, doprinosi razumijevanju kolektivistički i paternalistički orijentisanih društava.

9. Budući da govorimo o identitetima predškolske djece u Crnoj Gori, sagledanim iz ugla pedagoških indikatora (samokontrole, inicijativnosti i epistemoloških teorija vaspitača i roditelja, u osnovnim pedagoškim dijadama vaspitač-dijete, dijete-dijete i roditelj-dijete), jasno je kako ovo istraživanje **prevazilazi mogućnosti monodisciplinarnog istraživačkog pristupa**. Ovdje je riječ o *međusobnom dopunjavanju i preplitanju pedagoškog, psihološkog, sociološkog i antropološkog teorijsko-istraživačkog pristupa*.

Navedenim kvalitetnim istraživačkim rezultatima i nespomo originalnim naučnim doprinosima, kandidatkinja je omogućila da se bolje razumije proučavani fenomen identiteta, a nalazi do kojih je došla imaju i aplikativan značaj u smislu podsticanja i unaprjeđenja procesa razvijanja i izražavanja identiteta djece predškolskog uzrasta.

Mišljenje i prijedlog komisije

(dati mišljenje i prijedlog)

U skladu sa navedenim analizama, konstatacijama i ocjenama, članovi Komisije su poslije međusobnih konsultacija zauzeli jedinstven i pozitivan stav u odnosu na doktorsku disertaciju MA Milice Jelić, ističući da ona predstavlja jedinstvenu cjelinu teorijskog i istraživačkog dijela, dajući aplikativne nalaze.

Kandidatkinja je ispunila sve potrebne naučno-metodološke uslove i standarde istraživanja, **istraživačka tema je aktuelna**, a ovim istraživanjem su **otvorene i pokrenute ideje za nova istraživanja**. Uzevši u obzir **ispunjenost kriterijuma kvaliteta, sadržajnosti, sistematičnosti, argumentovanosti, originalnosti, stilske i jezičke izražajnosti**, članovi Komisije su zaključili da razmatrana doktorska disertacija predstavlja **ozbiljan i kvalitetan teorijsko-empirijski i naučno-hipotetički istraživački rad, aplikativnog karaktera, te neospornog naučnog doprinosa**.

Kandidatkinja je obuhvatno istraživala teorijske konstrukte, zatim je korišćenjem mješovitog istraživanja (umetnutog modela istraživanja, sa dominantno kvalitativnim istraživanjem) kvalitetno istražila postavljenu temu i verifikovala sve postavljene hipoteze. Zbog

kompleksnosti i obimnosti istraživanja, moramo istaći da je kandidatkinja uložila ogroman napor da dobijene nalaze racionalno predstavi. Tome moramo dodati i da je odradila originalne komparativne analize, studiju slučaja i etnografska istraživanja, intervjuje i anketiranja na terenu. Mišljenja smo da je kandidatkinja Jelić jasnim stilom, tekstom, kvalitetnim i poučnim zaključcima uspješno realizovala zacrtani konceptualni okvir, te naučno sprovela veoma zahtjevno istraživanje i studiozno interpretirala rezultate do kojih je došla.

Uzimajući u obzir sve do sada navedeno, Komisija je **jedinstveno saglasna u visokoj pozitivnoj ocjeni doktorske disertacije *Vaspitni uticaji na razvoj identiteta kod djece predškolskog uzrasta kroz aspekte samokontrole i inicijativnosti***, te predlaže Vijeću Filozofskog fakulteta Univerziteta Crne Gore da prihvati Izvještaj o ocjeni disertacije kandidata MA Milice Jelić i zakaže njenu javnu odbranu, nakon sprovedene procedure.

Izdvojeno mišljenje

(popuniti ukoliko neki član komisije ima izdvojeno mišljenje)

Ime i prezime

Napomena

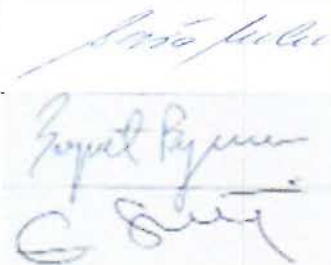
(popuniti po potrebi)

KOMISIJA ZA OCJENU DOKTORSKE DISERTACIJE

Prof. dr Saša Milić

Prof. dr Vučina Zorić

Dr. sc Edita Slunjski



Datum i ovjera (pečat i potpis odgovorne osobe)

U Nikšiću,
 31.03.2020. godine



DEKAN

